

## Aimo Turunen 60-vuotias

Helsingin yliopiston itämerensuomalaisten kielten professori Aimo Armas Turunen täytti 60 vuotta 25. helmikuuta. Prof. Turunen on verenperinnöltään karjalainen, Ilomantsissa syntynyt ja lapsuusvuotensa viettänyt ja Joensuun lyseon käynyt. Hän toimi Riihimäen yhteislyseon (v:sta 1944 lyseon) suomen kielen vanhempana lehtorina 1938—53, Tyttönormaalilyseon suomen kielen yliopettajana 1953—59, itämerensuomalaisten kielten dosenttina 1950—59 ja suomalaisen filologian apulaisprofessorina 1959—71. Vuosina 1934—36 Aimo Turunen oli Königsbergin yliopiston suomen ja viron kielen lehtorina ja 1966—67 Indianan yliopiston suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin vierailevana professorina. Kotikielen Seuran esimiehenä hän on toiminut 1959—66 ja vuodesta 1962 Lahden kesäyliopiston rehtorina. Turunen on kuulunut Virittäjän toimituskuntaan vuodesta 1959 ja ylioppilastutkintolautakuntaan vuodesta 1960.

Turusen ensimmäiset tieteelliset julkaisut käsittelivät karjalan kieltä ja karjalaista kansanrunoutta. Jo ylioppilaana hän julkaisi Ilomantsin karjalaismurteen tekstejä. Sotavuosina hänen keräys- ja tutkimustoimintansa kohdistui lyydiin ja vepsään. Myös tällä kotimurretta kauemmaksi ulottuvalla tutkimusalueella häntä kiinnostivat ensiksi folkloristiset ongelmat. Artikkelissaan »Vepsäläisten kansanrunoudesta» (Vir. 1943; saksaksi *Studia Fennica* VI/1952) hän omin keräelmin osoitti vakuuttavasti, että vepsäläisten vä-

hän tunnettu kansanrunous on monipuolista ja kaikin puolin elinvoimaista. Paria vuotta myöhemmin hän toimitti yhdessä Martti Airilan ja Jussi Rainion kanssa vepsän oppaan (90 s.), ja näin Aimo Turunen alkoi rastia vepsäläis-lyydiläistä tutkijantietään, joka on sittemmin lavennut yhdeksi hänen elämänsä valtaväylittä. Jo 1946 pystytettiin tämän tien ensimmäinen mittava virstanpylväs, kun lyydiläismurteiden äännehistorian ensimmäinen osa ilmestyi väitöskirjana. Se perustui tekijän laajoihin ja vaikeissa oloissa tehtyihin kenttäkeräelmiin, ja tässä teoksessa Turunen saattoi perustellusti osoittaa lyydin olevan vepsän ja karjala-aunuksen välimurteistoa. Kun teoksen toinen, vokaalista käsittelevä osa ilmestyi v. 1959, kielen tutkijamme olivat saaneet käsikirjastoonsa yhteensä yli 600-sivuisen lyydiläismurteiston perusteellisen yleisesityksen.

Vepsän ja lyydin äänne- ja muoto-opin alalta ovat monet Turusen myöhemmätkin tutkielmat, kuten »Vepsän terminatiivipostpositio -*ssai*» (Verba docent, 1958), »Vepsän ja lyydin karitiiviadjektiivit ja niiden analogiset muotoryhmävaihdokset» (Vir. 1960) ja »Konsonanttivartaloi-suus vepsän ja lyydin III infinitiivin muodossa» (Vir. 1966). Kolmen itämerensuomalaisen kielimuodon rinnakkaiskehitymiä hän tarkastelee tutkimuksissa »Der Nominativ Singular bei den Bezeichnungen der Zahlwörter mit *zehn* in den wepsischen, lüdischen und olonetzischen Dialekten» (SUST 1962), »Vepsän, lyydin



ja karjalan hämärtyneitä yhdyssanoja» (SUST 1968) ja »Vepsa, lüüdi ja aunuse ühised verbisufiksid -zu- ja -zoitta-» (suomalais-virolaisessa symposiumissa 1971 pidetty esitelmä, jossa zu-johdokset asetetaan vepsäläis-lyydiläisten refleksiivimuotojen yhteyteen ja osoitetaan niiden yhtymäkohtia).

Aimo Turusen kansanperinteentutkimusten mainio synteesi on »Kalevalan sanakirja», joka ilmestyi v. 1949 Uuden Kalevalan täyttäässä sata vuotta. Tässä teoksessa hän joutui liikkumaan kielitieteen, kansatieteen ja kansanrunouden tutkimuksen alueilla. Arvostelu saattoi todeta, että teos täytti sisällöltään odotukset ja ylittikin ne. Tämä teos käy myös melkoisesta etymologisesta sanakirjasta, sillä siinä on osoitettu tärkeän Kalevalan keskeissanaston alkuperäkin.

Aimo Turunen on käsitellyt suomen murteita useassa yhteydessä. V. 1956 häneltä ilmestyi Pohjois-Karjalan murteopas (154 s.), joka esittelee yleisajuisesti Joensuun seudun murteita, ja kolmea vuotta myöhemmin suunnilleen saman

alueen murteistoa käsittelevä Itäisten savolaismurteiden äännehistoria (320 s.). Hänen itämurteiden tuntemuksensa pääsee oikeuksiinsa myös laajahkossa artikkelissa »Kansankielestä ja sen tyyliominaisuuksista kirjallisuutemme kielen ainek-sina» (ÄOL:n vuosikirja 1957).

Olenaisen osan Turusen toiminnasta muodostaa käytännön koulumiehen ura. Hänen ansiokkaassa pedagogin työssään olisi jo kylliksi yhden miehen elämänteh-täväksi. Hän oli perustamassa Äidinkielen opettajain liittoa ja sen vuosikirjaa, jonka osat I—VIII hän itse toimitti. ÄOL:n hallitukseen hän on kuulunut 1948—66, liiton puheenjohtajana 1954—60. Tarmokkaan opetustyönsä ohella hän on monissa kirjoitelmissa käsitellyt kouluope-tukseen liittyviä periaatteellisia ja käytän-nön kysymyksiä. Hän on kirjoituksiinsa ja puheissaan ottanut tarkoin huomioon äidinkielenopetuksen kansainväliset vir-taukset ja korostanut tasapuolisesti sekä kielen että kirjallisuuden opetuksen tär-keyttä. Hän on kirjoittanut Virittäjässä Kalevalan opettamisesta ja Kalevalan asemasta koulujemme äidinkielen opetuk-sessa (1948). ÄOL:n vuosikirjassa on ilmestynyt Turusen artikkeleita mm. kir-jallisuuden opetuksesta ainekirjoituksen tukena (1952), elävästä kielestä kieliopin-opetuksen perustana (1954), äidinkielen-opetuksesta koulujemme kasvatustekijänä (1955), oppikoulun pääsytutkinnon äidin-kielen kokeista (1956), keskikoulujemme ainekirjoituksenopetuksesta (1957) ja yli-oppilaskirjoitusten äidinkielenkokeesta (1962). Hänen äidinkielenopetusta kä-sittelevistä artikkeleistaan voisi koota parisatasivuisen teoksen. Turunen on toi-mittanut joko yksin tai yhdessä toisten kanssa useita oppikirjoja: Sanan taito I ja II (1962 ja 1964). Sanan taidon har-joituksia I (1967, yhdessä tyttärensä Mai-ja Larmolan kanssa) ja II (1968). V. 1967 hän julkaisi teoksen Äidinkielen kielioppi (208 s.), jonka laatimisessa hän on voi-nut käyttää hyväksi laajaa pedagogista kokemisuuttaan. Tähän kielioppiin sisäl-tyy runsaasti erilaisia harjoituksia, ja siinä

on kiinnitetty huomiota myös ortoepian kysymyksiin. Edelleen Turunen on toimittanut yhdessä Aulis Ojajärven ja Maunu Niinistön kanssa Keskikoulun lukukirjan 1—5 opetusviitteineen (n. 2000 s.).

Aimo Turusen perinpohjainen pedagoginen oppineisuus tulee näkyviin myös hänen yliopistoluennoissaan, jotka ovat eläviä ja tuoreita. Niihin liittyy usein höysteeksi kertomuksia tutkimusmatkoista ja kuvauksia vepsäläisistä kylistä. Hänen suhteensa opiskelijoihin on avoin ja lämmin. Me entiset siulalaiset muistamme, miten elävästi hän kertoili meille kahvipöydässä vaikkapa tuoreita terveisiäään Budapestin fennougristikongressista 1960. Aimo Turunen on tähdentänyt, että oppikoulunopettajan tulee tarvittaessa kyetä nousemaan arjen harmautta yleemmäksi ja luomaan vaikuttavuutta ja tunnelmaa. Tähän hän on kyennyt yliopiston opettajanakin.

*Seppo Suhonen*